

The Body and Soul of the Jewish Nation
Part 3

Rabbi Dr. Tzvi Hersh Weinreb

1. הרב אברהם יצחק קוק..... *חובש פאר, דרושים*
2. הרב יעקב משה חרל"פ..... *מי מרום, פרשת שמות*
3. ספר מיכה ז:ח
4. רבינו יונה..... *שערי תשובה ב:ה*

ג שבט תשפ"ב
Wednesday, January 5, 2022

דרושים *

דרוש א

"והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך. — והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו ד' ממצרים" (שמות יג, טז) —
 "ביאה דכתב רחמנא גבי תפלין — למה לי, ההוא מבעי ליה לכדתני דבי ר' ישמעאל, עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ". (קדושין לז)

להבין את היחש שבין תפלין לכניסת הארץ יותר מכל המצות כולם. נראה דהנה החומר והצורה לעולם מתנגדים הם זה לזה, ולפי זה, ישוב העולם הזה — והקדושה ביראת השם ואהבתו ומדות יפות ומועילות ועבודת אמת, לא יכוננו יחד. כמו שכתב זרמב"ם ז"ל בפרוש המשנה (סוף סדר קדשים) „שבשעה שהם (זקני תורה) מוזקנים ונחלשים ויפסד גופם, תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמות", וכן כתב החובת הלבבות (בשער הפרישות פרק ב) „כל זמן שהוסיפה הארץ ישוב, הוסיף השכל חורבן". אמנם באמת אין דבר זה לכלל מוחלט ואין זה תכלית השלמות, שאי אפשר לומר כלל שענין הגוף וישוב העולם יהיה בעצמו ענין רע, שהרי לעתיד לבא יעמוד הגוף בתחית המתים ואם היו עניני החומר חסרון מוחלט איך יהיה זה תכלית נכבד. אלא שענין הדבר הזה הוא, שכל זמן שהשכל הוא רפה ונוח להתפתות אחרי הבלי הגוף, שלא לעשותם לשם תכלית הנכבדה רק מצד המשכת הרצון הבהמי הגרוע, אז בודאי רעים הם ואשרי הנבדל מהם. מה שאין כן אם השכל חזק מאד עד אשר ימשוך את כל ענין גופני על דרך הקדושה, ואם ירחיב לבבו יגדל ביראה ויגבה לבבו בעבודה, ואם יכבדוהו יראה לישר דרך ד' לרבים כיון שיהיו דבריו נשמעים, לאיש אשר שכלו אמיץ וחזק כל כך עד שמהפך כל עניני הגוף לטובה וברכה, כל מה שיתוסף בגופו חזק ואומץ יתוסף גם בשכלו אומץ וקדושה.

והנה תכלית כל החכמות הוא רק להכיר את השם ית' ולדעהו ומן הדעת יקנה אהבה לו ית' כמו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות תשובה) „דבר ידוע וברי שאין אהבת הקדוש ברוך הוא נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל תאות שבעולם. כמו שצוה ואמר (דברים י) „בכל לבבך ובכל נפשך" אינו אוהב את הקדוש

* נעתקו מתוך כ"ק של רבנו שליט"א חלק מהדרושים אשר דרש או במסעותיו לעורר עם ד' לקיום מצות תפלין כמאמרה.

חומש שמות

פרשת שמות

מאמר א

עליות וירידות בחיי האומה

- א. כל ירידה היא עליה כבר בזמן הירידה וכן הוא בירידה לגלות.
- ב. הגדלות שבירידה באה מתוך מציאות הכפיה האלקית.
- ג. באור שלשת האותות שהראה הקב"ה למשה לפי היסוד דלעיל.

א כמו שהנשמה למרות גבהותה וגדלותה אין לה עליה ותוספת בלא כניסתה לגוף, כן ממש הוא ענין ירידת העם לגלות, אמנם בחטא נכנסת הנשמה לגוף וירידה הוא לה מנועמה שבגנוי מרומים, אבל לולא החטא הקדום לא היה זה לה ירידה, אדרבה, רק משיגה היתה בדרך הגוף מה שאי אפשר לה בלעדיו, והלא כן מתרגם התרגום "וירד די על הר סיני", "וירד" תרגם אונקלוס "ואתגלוי", ירידה זו, התגלות יש בה.

כך ממש בירידה לגלות, מביאה הירידה לגלות אך תוספת והתגדלות לעם הקודש כולו ולולא שגרם החטא וגרעו ישראל מקדושתם וקדושת הארץ, היו נכנסים ובאים בתוך הגלות, למען יהיו הם לנשמה והגלות לגוף, או לא היה עוד צורך לצאת מארץ ישראל אלא תהיה היא כולה בכל עוז קדושתה ורוממותה, נכנסת תוך הגלות.

זהו ביאור "ויחי יעקב בארץ מצרים" לא היתה לו כניסתו לגלות מצרים ירידה, אלא גושה וגם אוירה של ארץ ישראל ליווהו וגם נכנסו עמו שמה, "ויחי יעקב" ולא מת בחייו גם במצרים (ומטילא לא מת גם אחרי פמירתו).

ח אל-תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי
 כ-אשב בחשך יהוה אור לי: פ
 ט זעף יהוה אשא כי חטאתי לו
 עד אשר יריב ריבי ועשה משפטי
 יוציאני לאור אראה בצדקתו:
 י ותרא איבתי ותכסה בושה

פסקה ב (ח-ג): כנסת ישראל מתנפחת עם אויבתה. לאחר מריק צונומיה עתידה היא לשוב ולרשת ארץ רבה.

כי ה' מאיר לי בתוך החשכה, והכננה, שה' שומר את-ישראל גם בהיותו משעבד לאויביו (וראה עוד תהי קיב ד: יש' נח י והשווה שם גם ס א-ג).

(ט) זעף - זעם, כעס. והכננה ליסורים שה' מביא. אשא - הכננה: אקבל ואצדיק עלי את-הדין²⁴. כי חטאתי לו וגו' - כלומר: מכירה אני שיסירי באו לכפר על צונותי, ומשום כך בטוחה אני בהשועת ה', וספבל עד אשר יריב ריבי עם הגוים ש'לחצוני (רד"ק). עד - נמשך אל 'אשא', יריב ריבי - ילחם למעני²⁴. ועשה משפטי - ינקם את-נקמתי. יוציאני לאור - מן החשך אשר אני יושבת בו (עי' בספוק ח). יש בלשון 'יוציאני לאור' לאחר 'ועשה משפטי' גם רמז לכך, שיוציא את-משפטי לאור, כלומר: ישפטי משפט צדק (עי' תה' לו ו: 'והוציא כאור צדקה ומשפט צדקה כצהרים' ועוד). אראה בצדקתו - שיצדיק את-דיני לעיני כל. ויש במשמע גם: אראה בישועתו, וכן: הודיע ה' לישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו (תה' צח א)²⁵.

(י) ותרא איבתי - כנגד: אראה בצדקתו. 'ותרא' עתיד מקצר במקום עתיד. ותכסה בושה - יש במשמע 'בושה' גם אכזבה וצער על כשלון. הבושה מתארת כאלו היא בגד העוטף את-האדם, וכן:

(ח) בפסוקים ח-יג מתנפחת כנסת ישראל עם אויבתה ואומרת, כי לא אבדה תחלתה מה', וכי זעף ה' שבא עליה, הוא רק למרק את-צונומיה, אבל עוד ישוב להראות לה את-צדקתו²¹. אל-תשמחי וגו' - הכתוב נאמר בלשון כנסת ישראל כלפי אויביה. הפניה בלשון 'יחידה' 'איבתי' מכוננת למלכות, לאמה האויבת. איבתי - צורה פיוטית עתיקה תחת 'אויבתי', ואינה צורת הפנוי למדבר בעדו, ומשום כך הטעם מלעיל²². אל-תשמחי איבתי לי - שעור הכתוב: את האויבת - אל תשמחי לי, כלומר: אל תשמחי על הצרה אשר באה עלי. וכן: ולא-שמחת איבי לי (תה' ל ב, וראה עוד מש' כו יז). כי נפלתי - כאשר מטה רגלי לנפל. קמתי - ולא הוטלתי לארץ, וכן הוא אומר: כי יפל לא-יוטל (תה' לו כד); כי שבע יפול צדיק וקם (מש' כו טז). פרוש אחר: כבר קמתי מנסילתי וכבר אני עומדת²³. כי-אשב בחשך - כאשר אני יושבת בחשך. או: אם-כי אני יושבת בחשך, ישיבה בחשך היא מליצה שענינה היות במצוקה. ה' אור לי - בטוחה אני שה' עתיד להאיר לי, כלומר: לגאליני מן הצרה. פרוש אחר: אם-כי בני אדם מדמים שאני יושבת בחשך, תרי לאמתו של דבר אין אני בחשך.

21 וראה לעיל הערה 18.
 22 ופסוק י מוכיח שאינו נסוג אחור.
 23 פירוש אחר: אם כי נפלתי, עדיין לא תש כחי; פירוש אחר: אם כי נפלתי, עתיד אני לקום; פירוש אחר: בכל עת שאני נופל, אני קם.
 24 וכן פירש רד"ק: בגלותי אני נושא וסובל זעף ה' ומצדיק עלי את הדין.
 24 והוא מעין תה' לה א: ריבה ה' את יריבני, ויש' מט כה: ואת יריבך אנכי אריב.
 25 וביר' נא י נאמר: הוציא ה' את צדקתינו וגו'.

10 אמר הקדוש ברוך הוא מעולם לא הכיתי אומה ושניתי לה, אבל אתם בני ישראל לא כליתם, שנאמר חצי אכלה בם (דברים לב, כג), חצי כלים והם אינם כלים. וכך (אמרו) [אמרה] כנסת ישראל דרך קשתו ויציבני כמטרה לחץ (איכה ג, יב). למה הדבר דומה, לגבור שהעמיד הקורה והיה מורה בה חצים החצים כלים והקורה עומדת, אף כאן ישראל היסורין כלים והם קיימים, וכן הוא אומר אתם נצבים היום כלכם

15 (דברים כט, ט).

תקנח

דבר אחר אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי. שנו רבותינו מתוך כעס רצון, מתוך רוגז רחמים, מתוך צרה רווחה, שנאמר [ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע (ירמיה ל, ז), מתוך ריחוק קירוב, מתוך נפילה קימה, מתוך אפלה אורה. מתוך כעס רצון, הרף ממני ואשמידם (דברים ט, יד) מיד וינחם יי' (שמות לב, יד). מתוך רוגז רחמים, שנא' ברוגז רחם תזכור (חבקוק ג, ב). מתוך ריחוק קירוב, שנאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי וגו' (הושע ב, א). מתוך נפילה קימה, שנאמר כי נפלתי קמתי. מתוך אפלה אורה, שנאמר כי אשב בחשך יי' אור לי. כתוב ברמז שי"א.

תקנט

ותרא אויבתי ותכסה בושה. זה שאמר הכתוב קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס, א) שאר קיטעא כתי' בישעיה ברמז ת"ק. כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. אראנו מה שלא הראתי לאבות. כתיב נורא תהלות עושה פלא (שמות טו, יא) ונסים וגבורות שאני עתיד לעשות עם הבנים כתיב אראנו נפלאות. וכן הוא אומר לעושה נפלאות גדולות לבדו (תהלים קלו, ד) ואומר ברוך יי'... אלהי ישראל עושה נפלאות (גדולות) לבדו (שם עב, יח).

1 דבר אחר אל תשמחי. מדרש תהלים פכ"ב, ו.
3 כימי צאתך. מכילתא בשלה, שירתא, פ"ח.

9 לה. בתנ"ב: בה. וכ"ה בילק' הנדפס. 13 אף כאן. בתנ"ב: אף כך. ובילק' הנד': אף כן. 1 שנו רבותינו. בד"ר נרשם בטעות: "סוטה", ומקורו בשו"ט. והובא בשמו בילקוט עקב תנ"ב עמ' 156; שם ירמיה שי"א (ע"ש בהערות); ילקוט המכירי מיכה עמ' 53. 9 כתוב ברמז שי"א. ילק' ירמיה משו"ט שלפני. 2 ברמז ת"ק. מתנדא"ז פכ"א, וע"ש הוצ' רמא"ש עמ' 35 הערה 26 מש"כ ושגה בזה. 3 כימי צאתך. הובא בילק' בשלה ר"ן עמ' 336 ע"ש; המכירי מיכה עמ' 56.

גלחות, שנאמר
 ונאמר (שם שם
 רבותינו זכרונם
 אומר, כל זמן
 כלום, ועל ידי
 ב) פי את אשר
 את-כן בן ירצה

השם את אשר הוכיח וקבל מוסרו. וכדרך שהאב ירצה את בנו
 אחרי התוכחות. ויש לפרש עוד, וכאב יוכיח את הבן אשר ירצה
 בו, ואיננו מוכיח את הבנים שהוא נואש מהם ויודע שלא
 יועילום התוכחות. ונאמר על האנשים שאינם מפירים טובת
 התוכחה ותועלתה, (הושע ז יג) ואנכי אפדם והמה דברו עלי
 קנאים. ונאמר (שם שם טו) ואני יסרתי חזקתי זרועתם ואלי
 יחשבו-רע. ונאמר (שם יא ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על
 זרועתיו ולא ידעו פי רפאתים.

השמחה בעברות
 ו' רוני בלילה, אין
 עושה ובאו עליו
 וכו', לטובתו הם
 כו'. וכשבת (פ"ח
 'ש"א אות מ"ב)
 הרי מבואר דבזה
 שמתו.

ה ויש על הבוטח בשם להוחיל ממעוף צוקתו, פי יהיה החשף
 סבת האורה, כמו שפיתוב (מיכה ז ח) אל-תשמחי אבותי לי פי
 נפלתי קמתי פיאשב בחשף יי אור לי, ואמרו רבותינו זכרונם
 לברכה (מדרש תהלים מזמור כב) אלמלא נפלתי, לא קמתי. אלמלא
 ישבתי בחשף, לא היה אור לי. וכל איש ואיש, ביום צר לו יתן
 לבו להבין ולהתענות עם התשובה והתפלה, כמו שהצפור חכים

מאור השער

ולא ידעו כי רפאתים. פרש"י שם, יודעים היו, אלא שדשו בעקב, עשו
 עצמם כלא יודעים.

ההצלחות. נראה
 בהצלחה, וכי לא
 ריך האדם להיות
 ד'.

ה) ויש על הבוטח בה' להוחיל ממעוף צוקתו כי יהי החושך סיבת
 האורה וכו' כי נפלתי קמתי וכו' ואחז"ל אלמלא נפלתי לא קמתי וכו'.
 הנה בפשטות נראה דע"ז נתעורר לתשובה או ע"ז נעשה זכאי וראוי לקבל
 טובה, אבל צ"ע מה זה שייך לבטחון.

ונראה דהכונה שאין לדאוג שימשיך החושך והצרה לאורך זמן אלא יבטח
 בה' שיעביר הצרה ויזכה על ידה לאורה אלא שעליו להתחזק להיות ראוי לזה.

וכל איש ואיש ביום צר לו יתן לבו להבין ולהתענות עם התשובה
 והתפלה. ע' ברמב"ם (תענית פ"א ה"ט) כשם שהצבור מתענים על צרתן כך
 היחיד מתענה על צרתו, כיצד הרי שהיה לו חולה או תועה במדבר או אסור
 בבית האסורין יש לו להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו ואומר עננו וכו'
 בכל תפלה שמתפלל. עכ"ל.

ש רבנו שבפסוק
 ושנית שתוצאה
 זם בפירוש השני,
 ור לא ישאר עליו
 ות שכרו.